

ИСТОРИЈА И МИТ У АУСТРАЛИЈСКОЈ МОРЕПЛОВАЧКОЈ ПОЕЗИЈИ

Сажетак: Један од најзначајнијих доприноса аустралијске књижевности у двадесетом веку била је такозвана „морепловачка поезија”, која је свој најпотпунији израз добила у стваралаштву Кенета Слесора, који се сматра утемељивачем модернизма у Аустралији и једним од најзначајнијих песника те земље. Ослањајући се на поступак књижевне митологизације и дефиницију мита према Ролану Барту, у овом раду ћемо се осврнути на најпознатије песме Кенета Слесора, са претпоставком да оне, полазећи од историјских података и географске стварности, трансформишу те чињенице у савремени мит. Друга претпоставка јесте да је митологизација историје у периоду када су песме написане (1927-1932) имала идеолошку позадину у потреби да се, након Првог светског рата, помоћу натурализације песничког израза учврсти културни идентитет Аустралије као релативно младе нације. Анализа песама ће показати како се постојећи историјско-географски подаци у поезији универзализују и тиме, према Барту, преображавају историју у природу. Док се историјска истина у том процесу губи, предност се даје универзалној истини као изразу стања модерног човека

Кључне речи: митотворство, поезија, Кенет Слесор, Ролан Барт, историја, морепловство

Ако појам истине схватимо као низ историјских догађаја, биографских података, географских одредница, научних чињеница – једном речју, све што се заиста догодило, открило или појавило и као такво припада сфери појавне стварности – за разлику од фикције и имагинације као кључних елемената уметности, неизбежно се поставља питање

односа између ова два различита искуства и могућности репрезентације истине у уметничкој форми. Будући да су и историјске, истините чињенице једнако као и измаштане приче подложне наративизацији, обликовању у форму која садржи чврсту структуру и помоћу које ће моћи да се преносе кроз генерације или различите културе, јављају се проблеми препознавања одређене приповести као истините или имагинарне, откривања чињеница које стоје иза фикције и разумевања психолошких или идеолошких разлога због којих се трансформација истине у фикцију заправо одиграла. Посебно подесно поље за разматрање ових проблема свакако су историографија и историографска метафикција јер управо ту „наша жеља за имагинарним, могућним, долази у сукоб са захтевима стварног и истинитог”.¹ Сматра се, штавише, да историчар не успева да озбиљно и савесно обави свој задатак документовања прошлости уколико историјској стварности није дао облик приче и да без наратива нема ни историје.² Извесно је да се на овај начин приповедању даје већи значај, утицајнија улога и надмоћ над историјском истином, јер се једино кроз наративизацију историјски подаци, који пружају опис саме стварности, чине пожељним, пријемчивим, трајним и преносивим.

Када су књижевне форме у питању, лако се може тврдити да је поезија, чак и када се ради о наративној поезији, услед стилистичких зависности од форме – стиха, метрике, риме, алузија и слика – удаљенија од стварности него прозна форма. Овај рад ће покушати да, на примеру поезије Кенета Слесора (Kenneth Slessor), аустралијског песника из прве половине двадесетог века, истражи у коликој се мери и са којим циљевима поезија удаљава од објективне истине. Репутација Кенета Слесора, који се сматра најаутентичнијим песничким гласом модернизма у Аустралији, заснива се махом на низу поема наративно-медитативног карактера написаних крајем двадесетих и током тридесетих година прошлог века, међу којима се издвајају „Пет визија Капетана Кука”, „Атлас”, „Капетан Добин” и „Пет звона” (“Five Visions of Captain Cook”, “The Atlas”, “Captain Dobbin”, “Five Bells”). Све поменуте песме садрже два елемента која су у Слесоровом опусу заузимала истакнуто место: слике мора и пловидбе и окупираност протоком времена. Слесор доживљава море као симбол трансформације, простор у коме се из једног облика живота може прећи у други, из живота пре-

---

1 White, H. From The Value of Narrativity in the Representation of Reality, in *Modern Literary Theory: A Reader*, eds. Rice, P. and Waugh, P. (2001), London: Arnold, p. 267

2 Исто, стр. 268

ћи у смрт или, након смрти, у стање не много различито од бесмртности. Занимање за трансформацију, прецизније, за граничну линију која раздваја илузију од стварности, и могућност преласка те линије, песник је показао још у детињству, када је, „са отприлике тринаест година, постао прилично добар опсенар и мађионичар, те изводио све оне уобичајене збуњујуће трикове”.³ Започевши каријеру као новинар у сиднејском гласилу *Смитс Вукли* (*Smith's Weekly*), Слесор је имао за задатак да извештава о главним недељним догађајима, и управо се у документарном извештавању зачела клица која ће касније најпотпунији израз добити у наведеним песмама, које се често означавају одредницом „морепловачка поезија” (енгл. *voyager poetry*), поджанром који је изградила неколицина истакнутих аустралијских песника датог периода – првенствено, поред Слесора, Роберт Фицџералд (Robert Fitzgerald). Општа тенденција која се јавља у Слесоровим песмама јесте употреба документарних података или историјских личности као полазне тачке, од које се до краја песме поступно долази до универзализације њиховог значења. Тако се „Путник са *Грејклифа*” (“Passenger by Greycliffe”), једна од његових раних песама из периода новинарског рада, заснива на истинитом догађају из новембра 1927. године, када је у судару пароброда *Тахити* са трајектом *Грејклиф* у сиднејској луци погинуло четрдесеторо путника.⁴ Путник по којем је песма насловљена је сама Смрт, која се на крају открива као универзална сила чије присуство у песми једном трагичном догађају даје митске димензије.⁵

Ова три елемента Слесоровог опуса – морепловство, проток времена, митологизација – директно се ослањају на стварност и историјске чињенице. Мотиви морепловства, које у Слесоровој поезији добија симболички значај преображаја или преласка, и мора, које се представља као гранични, лиминални или хаотични митски простор, везани су за реални појам простора и историјске чињенице открића нових континената, а најпотпуније се читавају у поеми „Атлас”, која „чини мост између књижевности и картографије, између

3 Stewart, D. (1977) *A Man of Sydney: An Appreciation of Kenneth Slessor*, Melbourne: Nelson, p. 20

4 Kirkpatrick, P. New words come tripping slowly: Poetry, popular culture and modernity, 1890-1950, in *The Cambridge History of Australian Literature*, ed. Pierce, P. (2009), Cambridge: Cambridge University Press, p. 216

5 Трагедија великих димензија, попут ове у којој је на мору, у непосредној близини сигурног копна, погинуо велики број људи, поприма „окултно значење које се може открити једино путем поистовећивања са категоријом мита”. У таквом случају, „мит говори истину: стварна прича [убрзо] постаје фалсификација”. Eliade, M. (2005) *The Myth of the Eternal Return*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, pp. 45-46.

Аустралије и остатка света”.⁶ Ови мотиви присутни су свакако и у песмама „Пет визија Капетана Кука” и „Капетан Добин”, које осим морепловства носталгично описују и проток историјског времена и људску немоћ пред њиме – теме које ће представљати окосницу песме „Пет звона”. Митологизација историјских личности и догађаја, као у „Пет визија Капетана Кука”, одвија се према моделу „идеалних примера”, креирања јунака који су обликовани према слици хероја из древних митова и сврставања историјских догађаја у архетипске категорије.⁷ Однос између истине и поезије у односу на мотив морепловства и митологизацију историје приказаћемо у овом раду имајући у виду посебан статус аустралијске књижевности као уметничког израза насталог у насељеничкој колонији, у којој је положај европског досељеника амбивалентан: „досељеници су измештени из места сопственог порекла и могу имати тешкоћа у успостављању свог идентитета на новом месту”.⁸ Док су често и сами једнако дискриминисани као колонијални субјекти, истовремено спроводе колонијалну власт и њихов идентитет, барем у почетку, зависи од одржавања разлике између њих и аутоhtonог становништва. Упркос томе што се, у идеалном случају, културни идентитет насељеничке колоније конституише помоћу комбинације два културна предлошка – империјалног и колонизованог – постојање ове разлике остаје неопходно у даљем развоју насељеничког идентитета, јер се дискурс моћи увек дефинише према односу са „другим”, маргинализованим, искљученим или освојеним субјектом.⁹ Сам процес дефинисања другог измиче историјској стварности и тежи да опише другог кроз „идеални пример” или стереотип: други је обично јединка мушког пола, чије се радње приповедају увек у безвременом садашњем времену, па се, на тај начин, историјске особитости освојеног народа губе, историја претвара у категорију, а народ уклапа у унапред дат образац.¹⁰ Ролан Барт (Roland Barthes) дефинише митологизацију као, између осталог, „крађу путем колонизације”¹¹ која је могућа једино у дискурсу тлачитеља. Док потлачени – други – поседују језик само као средство еманципације и промене, тлачитељи поседују метајезик, који је истовремено

---

6 Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor’s Poetic Sequence *The Atlas*, *Cartographic Perspectives* No. 70, p. 11.

7 Eliade, M. (2005) *The Myth of the Eternal Return*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, pp. 42-44.

8 Ashcroft, B. Griffiths, G. and Tiffin, H. (1998) *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, London and New York: Routledge, p. 211.

9 Исто, стр. 171.

10 Исто, стр. 172-3.

11 Barthes, R. (1991) *Mythologies*, New York: The Noonday Press, p. 132.

но и мит и има могућност да стварност универзализује и учини је вечитом.¹² У тврдњи Хејдена Вајта (Hayden White) такође је имплицитно присутна теза да је наративизација, која, попут митологизације, функционише као средство модификовања стварности и истине, привилегија додељена оној друштвеној групи која се користи дискурсом моћи и уско је повезана са потребом да се стварност морализује, будући да се наративизација „идентификује са друштвеним системом који јесте извор сваке замисливе моралности“.¹³

Полазећи од дефиниције мита као другостепеног семиолошког система, који језички знак користи као форму, значење које му одређена културна група придаје као концепт, а спој форме са концептом – митом, Барт даље тврди како је процес секундарне митологизације супротстављен историји, јер ту исту историју претвара у природу. Митологизација јесте трансформација стварности света у слику света: из света мит узима дефинисану историјску стварност, а затим „за узврат свету даје природну слику ове стварности“.¹⁴ Иза овакве трансформације увек стоје одређени мотиви и намере. Форма савременог мита јесте стварност, условљена историјским тренутком, простором и контекстом у оквиру којег постоји. Концепт, који је мотивисан друштвеним и идеолошким ставовима и намерама, „мање је стварност, а више извесно познавање стварности“,¹⁵ нова историја која се уписује у постојеће чињенице. Функција савременог мита притом није да стварност избрише, једнако као што није ни да ту стварност представи; његова функција је да стварност изобличи, представи у другом светлу, онеобичи.¹⁶ Као што у колонијалном дискурсу колонизатор помоћу језика конструише колонизованог субјекта, мит користи историјску и географску истину, са којима ступа у однос посматрајући их као другог, да би у разним манифестацијама (књижевним, популарним, уметничким, лингвистичким и другим) ту истину потчинио сопственим мотивима и намерама. Поступак митологизације Барт упоређује са мађионичарским триком, у којем се „стварност изврће наопако и прочишћава се од историје како би се могла испунити природом“.¹⁷ Метафора мађионичара повезује Бартов и Слесоров концепт

---

12 Исто, стр. 150.

13 White, H. From The Value of Narrativity in the Representation of Reality, in *Modern Literary Theory: A Reader*, eds. Rice, P. and Waugh, P. (2001), London: Arnold, p. 269.

14 Barthes, R. (1991) *Mythologies*, New York: The Noonday Press, p. 142

15 Исто, стр. 117.

16 Исто, стр. 121.

17 Исто, стр. 142.

трансформације, а митови које је Кенет Слесор створио преображавањем историјских личности у митске хероје и географских предела у егзотична, непостојећа места, захтевају тумачење и ишчитавање које за циљ има дефинисање ауторске мотивације и значаја постојања његовог мита о Капетану Куку и земљи Кукуз у контексту развоја аустралијске књижевности. Претпоставка јесте да је Слесорова поезија допринела утемељивању културног идентитета Аустралије – не као насељеничке колоније, већ културно и уметнички независне земље – ревидирањем познате прошлости и креирањем мита у Бартовом смислу термина, као и да су културне и друштвене особености двадесетих година, након учешћа Аустралије у Првом светском рату и пратеће економске и духовне кризе, посебно погодиле појављивању митотворачке морепловачке поезије.

Слесор се сматра песником који је увео модернизам у израз и стил аустралијске поезије.¹⁸ Фаза његовог стваралаштва која је непосредно претходила писању „Атласа” и оквирно обухватила период од 1927. до 1932. године показује утицаје Т. С. Елиота (Thomas Stearns Eliot), посебно у приказима духовне пустоши модерног света и разочарања у напредак цивилизације. Елиотову пуну земљу Слесор је пренео у аустралијски простор „река које више не теку, извора које нико не може наћи” и у којем се у јецају камена и плачу стене назире људске патње.¹⁹ Насупрот овој визији простора стоји она коју је пружио у „Атласу”. Свака од пет песама које сачињавају „Атлас” („Краљ Кукуза”, „Пост-путеви”, „Холандска обала”, „Сирене” и „Морска битка”) започиње описом различитих мапа из седамнаестог века, редом, војне карте Алжира, мапе енглеских путева, ваздушног плана Амстердама, карте света коју је израдио Џон Спид (John Speed) и мапе Карипских острва. Саме мапе нису приказане уз Слесорове песме, нити су његови биографи пронашли податке о његовом поседовању ових мапа, иако је читава живота сакупио старе карте и друге антиквитете.²⁰ Једине референце на њих дате су читаоцу у виду описа, преузетог са мапе: „Водич за путнике, или Најтачнији опис путева Енглеске; Стварни приказ и премер точком господина

---

18 Green, H. M. (1974) *A History of Australian Literature, Pure and Applied*, Sydney: Angus and Robertson, p. 856; Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor's Poetic Sequence *The Atlas, Cartographic Perspectives* No. 70, p. 9.

19 Песма „Земља врानе” (“Crow Country”); Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 79.

20 Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor's Poetic Sequence *The Atlas, Cartographic Perspectives* No. 70, p. 10; 22.

Оцилбија²¹ или „Нова и прецизна Мапа света, са две хемисфере, западном и источном, са небом и елементима, нацртом сфере, помрачењем Сунца, помрачењем Месеца”.²² Иако теже истинитости и веродостојном приказивању стварности, користећи се, у овом случају, речима као што су најтачнији, стварни, прецизна, мапе саме по себи представљају, ипак, само знак у Бартовом смислу првостепеног семиолошког система; представу света у којој је веза између означеног (реалног предела) и означитеља (исцртаног предела) мање арбитарна, а више мотивисана како би се могла употребити у сврхе путовања и откривања. Штавише, колонијална и постколонијална пракса је показала да поступак мапирања новооткривених предела служи као подршка откривању, а самим тим и освајању света, јер је „постојање мапе средство да се просторна стварност другог текстуализује, да се простор именује, или, у готово свим случајевима, изнова именује у симболичком чину надмоћи и контроле”.²³ Мапе на овај начин постају фикција чији је циљ сузбијање истине, иако се због укореењености у стварности та истина не може у потпуности никада сузбити, већ само утишати и потиснути.

Постојеће мапе из седамнаестог века песнику у овом случају служе као почетни означитељ за другостепени семиолошки систем, а концепт око форме мапе Слесор гради користећи се како песмама, тако и илустрацијама, које су радили његови пријатељи, отац и син из чувене уметничке породице Линдзијевих, Норман и Рејмонд (Norman and Raymond Lindsay). Илустрације Линдзијевих, притом, не претендују да репродукују мапе на начин на који су оне описане у каталогу *Старе мапе света (Old Maps of the World, 1929?)* који је Слесор највероватније користио као извор и инспирацију. Мапе су након периода ренесансе тежиле све већој веродостојности, те су тако постепено губиле многе од, условно речено, уметничких елемената, попут портрета морепловца који је обишао нову област, украшених слика, компаса и пратећих слика људи, животиња и биљака које су откривене у датом кутку света. Линдзијеви су кроз илустрације за Кенета Слесора извршили регресију ка периоду у којем картографија није ни тежила егзактности и у којем је било могуће посматрати Аустралију, као и многе друге, тада још неоткривене делове земаљске кугле, као Аркадију, Велику јужну земљу која плени изобиљем, океански Рај са вечито

---

21 Песма „Пост-путеви” (“Post-roads”); Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 56.

22 Песма „Сирене” (“Mermaids”); Исто, стр. 59.

23 Ashcroft, B. Griffiths, G. and Tiffin, H. (1998) *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, London and New York: Routledge, p. 31.

благом климом и бујном вегетацијом, имагинарну земљу непрестаног благостања. Тако илустрација Нормана Линдзија за Слесорову збирку *Земља Кукуз (Cuckooz Contrey, 1932)*, у којој је „Атлас” објављен као прва песма, приказује наоружане мушкарце окружене сиреном, фауном, фениксом, харпијом – а сви они стоје на старој мапи.²⁴ Илустрација описује сусрет историје (оличене у слици наоружаних људи) са безвременим светом мита, који, слично колонизованим субјектима у империјалним наративима, опстаје једино као прича исприповедана у вечитом садашњем времену, без временских или географских одредница.

Један од главних мотива који прожима „Атлас” јесте већ поменути проток времена. У „Пост-путевима”, путеви Енглеске остају „неми [...] утрнули под топотом гвоздених чизама, уснули већ три стотине година”,²⁵ не памте више кочије које су пролазиле преко њих и људе које су превозиле, док „Точак – Точак Цона Оцилбија – Точак [...] мери миљоказе вечности”.²⁶ „Холандска обала” описује град у којем се, након што је замрзнут, овековечен на карти, више ништа не мења, у којем „ниједан календар не броји дане” и који „ниједан талас не плави”.²⁷ У „Сиренама” се разлика између прошлости и садашњости исказује тако што се за прошлост везује читав низ митских бића, која су у садашњости „чисте приказе [што] нестају док трепнеш оком”.²⁸ „Морска битка” на крају овог низа песама успоставља море као једини непроменљиви елемент који одолева времену, смрти и узбунама што се дешавају на његовој површини, „старо гладно Море, које наше тело држи у големим раљама олује”.²⁹

Управо се море јавља као једина непроменљива истина у морепловачким песмама. У првом степену означавања – на мапама преузетим из каталога *Старе мапе света* – море је означена стварност. У другом степену означавања – Слесоровом песничком тексту – оно је кроз повезаност са картографском представом добило историјски значај, укоревен у путовањима и открићима, а карта, као форма у којој је представљен свет, добија концепт који је можда најбоље изражен стиховима из „Холандске обале”:

---

24 Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor's Poetic Sequence *The Atlas, Cartographic Perspectives* No. 70, p. 18.

25 Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 56.

26 Исто, стр. 57.

27 Исто, стр. 58.

28 Исто, стр. 60.

29 Исто, стр. 61.

Када би [картограф] тако насликао

И моју разорену метрополу,

И оне друге земље из главе,

Замршене, нејасне и тамне.³⁰

Ову иронично изражену песничку жељу Слесор остварује тако што себе поставља као картографа, који новим исписивањем одабраних мапа из целог света уноси нови ред у „нејасне земље у глави”. Море као кључни мотив чини првобитну стварност или природу, која је у картама постала део историје, да би се опет, у већ поменутом стиху из „Морске битке” вратила у природно стање. Као картограф, песник располаже дискурсом моћи који му омогућава да некадашњу ничију земљу – *terra nullius*, или *Terra Incognita Australis*, како су британске власти у седамнаестом веку означиле данашњу Аустралију,³¹ празно место на мапи, испише перспективом картографа чије се ауторитативно познавање земље не доводи у питање. За разлику од свих песника из деветнаестог и с почетка двадесетог века, Слесор се у врло малој мери бави специфичним аустралијским пејзажем и управо на тај начин спроводи натурализацију земље. Описивање неприступачне дивљине и животиња које са европске тачке гледишта изгледају гротескно само би даље учврстило доминантно и историјски засновано евроцентрично веровање да је аустралијски континент монструозно „не-место”, негатив европске природе, а исто тако и европског друштвеног система, који је у казненој колонији сасвим изокренут, тако да једном ослобођени затвореник може својим радом стећи богатство.³² Слесор се са истим циљем – ради прекидања евроцентричног поимања Аустралије – не бави ни животом у казненој колонији, већ извор за поезију тражи или у првим истраживачима, попут Капетана Џејмса Кука, или у чувеним морепловцима из деветнаестог века, какав је био Капетан Франсис Џозеф Бејлдон (Francis Joseph Bayldon) који је послужио као модел за Капетана Добина из истоимене песме. Слава коју је у Аустралији Слесор заслужио као први признати песник модернизма заснива се управо на морепловачкој поезији, у којој је идиом открића нових пространава, уједно и самооткрића нове нације, де-

---

30 Исто, стр. 59.

31 Видети: Ashcroft, B. Griffiths, G. and Tiffin, H. (1998) *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, London and New York: Routledge, p. 32

32 Видети: Brittan, A. Australasia, in: *The Routledge Companion to Postcolonial Studies*, ed. McLeod, J. (2007), London and New York: Routledge, pp. 75-77.

ловао сасвим пригодно „у земљи са недовољно успостављеном културном традицијом”.³³

Процес претварања историје у природу вероватно је лакше приметити и протумачити на примерима митологизованих историјских личности. Трансфигурација историјских личности била је блиска Слесору од самих почетака стваралаштва; тако, примера ради, песма „Марко Поло” преноси говорника у свет Полових приповести о Кублај Кану и у завршној строфи наглашава да су Полове речи, у које је свет Кублај Кана утиснут, једини начин опстанка и трајања тог света.³⁴ Низ који води од Марка Пола, преко Џејмса Кука до Франсиса Бејлдона, даље учвршћује везу између европске и аустралијске историје, са циљем да се Аустралија представи као земља достојна свих европских (освајачких, истраживачких и приповедачких) достигнућа. Док је Поло упознавао источне и недовољно истражене земље, Кук је наставио његов рад тиме што је допловио до источне обале Аустралије, а Бејлдон је Аустралију опловио, проучавао и подучавао о њој. Свима је заједничка слика освајања морског пространства, уједно овладавања местом трансформације – и то је оно што ове три личности потенцијално издиже изнад историје, чини их подложним митологизацији и поистовећује са природним силама које имају способност контролисања живота и смрти, или пак са ликовима из класичне митологије, попут Одисеја са којим се идентификује Слесоров Капетан Добин говорећи о „сопственој одисеји, усамљеним путовањима”.³⁵

Оно што је историјског капетана Џејмса Кука начинило посебно подложним митологизовању била је иницијална тајновитост његовог задатка – илузија створена око његовог путовања у Пацифик – јер је, иако наводно послат у Јужни Пацифик да посматра транзитну путању Венере, од Британског Адмиралитета добио поверљива упутства да испита постојање континента о којем се до тада само нагађало.³⁶ Након што је са посадом провео шест месеци на Новом Зеланду, испитујући земљу, људе и обичаје, Кук је донео историјску одлуку која је доказала да се западно од новозеландских острва, одељена од њих мореузом, налази засебна копнена територија – одлуку да се отисне на запад:

---

33 Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in: Kenneth Slessor's Poetic Sequence *The Atlas, Cartographic Perspectives* No. 70, p. 10.

34 Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 11.

35 Исто, стр. 52.

36 Shaw, A.G.L. (1975) *The Story of Australia*, London: Faber and Faber Limited, p. 32.

... „Бирај, Бугенвиле!“,

Ветар је викнуо једном, а Бугенвил зачу глас

Господа, где га разборито зове да скрене од обале

Где ветри су спокојни, те одабра север, пут ветра.

Тако је и Кук одабрао своје,

Преко руба, у чељусти вражје,

Са храном за четири месеца, морнарима махнитим од снова

О енглеском пиву, топлим амбарима и дому.

Тако је одабрао Кук, тако је Кук запловио на запад,

Тако људи сад пишу песме у Аустралији.³⁷

Митски простор запада познат је још из времена Питагорејаца као страна таме, за разлику од источне стране светлости: док се источна, десна страна повезује са ограничењем, западна или лева се повезује са злом неограниченог, неистраженог, хаотичног простора.³⁸ Овладавање таквим простором јесте подухват намењен само најхрабријим херојима, довољно смелим да се супротставе и вољи богова. Тако и Слесор описује Капетана Кука, „више чаробњака него обичног човека“, „демона са периком који баца чини“, „у звездама чита писмена“ и управља бродом „својом крвљу“, а посаду лечи „биљем за које су само богови могли знати“.³⁹ Друга визија Капетана Кука описује сусрет посаде са Великим коралним гребеном, који Кук опловљава без мапе. Све време Слесор истиче величину Капетана Кука у односу на друге морнаре, који у њега имају неограничено поверење и од којих је он у свему способнији и бољи, толико да чак и „хрче гласније од свих“.⁴⁰ Успостављање просторних и односних веза јесте, према Барту, основни начин излагања митске форме. Илустрација за песму „Пет визија Капетана Кука“ приказивала је Кука како седи са компасом у једној, а неисцртаном мапом у другој руци, окружен трима морнарима, Нептуном, морским чудовиштем и сиреном.⁴¹ Сама песма осликава Кука за кормилом, међу уснулим

---

37 Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 66.

38 Tuan, Y. (2001) *Space and Place: The Perspective of Experience*, Minneapolis: University of Minnesota Press, p. 98.

39 Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 65.

40 Исто, стр. 66.

41 Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor's Poetic Sequence *The Atlas, Cartographic Perspectives* No. 70, p. 18.

морнарима, испред два хронометра, и на крају, Кука како пада након што је смртно рањен ножем. Концепт који се, према Барту, образује око форме изложен је у виду менталне слике, мање или више дефинисаног знања и сећања;⁴² тако се у последњој визији открива да је читава повест о Капетану Куку проистекла из сећања једног од његових морнара који, сада стар, слеп и сам, проводи дане у свом дому у Шкотској и преноси причу о величанственом капетану пред публиком од четири празне столице. Како неумитни проток времена односи све људске животе, једини начин опстанка, као и у случају приче Марка Пола о Кублај Кану, јесте кроз приповедање. У приповедању не постоји објективна истина и могуће је да се особа коју историја памти као једног од великих морепловаца из периода највећих светских открића нађе у друштву сирена и морских чудовишта, као божанско биће, „опсенар који се руга тајфуну”⁴³ јер га својим алхемијски тајанственим знањем може лако савладати. Чињеница да је приказ Капетана Кука двоструко измештен од читаоца – као опис морнара који нам преноси песник опхрван протоком историјског времена – указује на немогућност спознаје праве истине, као што се и изостанком давања постојећих имена местима описаним у „Атласу” занемарује реални простор и наговештава да се такав контакт између људи и земље може одиграти било где.⁴⁴ Таква универзализација значења представља основу процеса митологизације, јер се у њој губи историјска основа, а приповест се износи као природни поредак ствари. Однос историјске или географске истине према приповести о њој сличан је односу колонизованог субјекта према колонизатору: приповест негира историјске особине догађаја и личности и смешта их у вечиту, безвременску и универзалну садашњост, једном речју, путем колонизације врши крају свих реалних одлика времена и простора. Слика морепловства заузима у том процесу кључно место, будући да море као симбол трансформације представља простор за проживљавање кључних животних догађаја, а исто тако и метафору за стварну ситуацију човечанства и истинско стање човека.⁴⁵

Барт тврди да је поезија, а посебно савремена, један од ретких система који се са великим успехом бори против мито-

---

42 Barthes, R. (1991) *Mythologies*, New York: The Noonday Press, pp. 120-121.

43 Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, p. 67.

44 Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor's Poetic Sequence *The Atlas*, *Cartographic Perspectives* No. 70, p. 21.

45 Auden, W. H. (1950) *The Enchafed Flood: or, The Romantic Iconography of the Sea*, New York: Vintage Books, pp. 12-13.

логизације, јер она тежи ка успостављању пресемиолошког стања језика, трансценденцији знака и његовој регресији ка чистом значењу – не значењу речи, већ природном значењу саме ствари.⁴⁶ Самим тим што савремена поезија одбија формализовану везу између означитеља и означеног и покушава да је што више растегне не би ли на тај начин ухватила есенцију стварности, то је чини подложнијом митологизацији, јер у тежњи да преобликује стварност, мит у поезији налази форму која је тој стварности више приближена него друге врсте дискурса. Да би се одговорило на питање који су спољашњи фактори утицали на специфичан израз песника попут Слесора и њихову посвећеност морепловачкој поезији, која се окренула историји освајања Аустралије и тежила да подухвате морепловаца и картографско описивање земље представи као универзалну људску ситуацију, лишену конкретних временских и просторних одредница, потребно је осврнути се на културну, друштвену и политичку ситуацију у земљи у деценији након завршетка Првог светског рата, обележену великом економском кризом и духовним разочарањем. Аустралијске јединице су из битака Првог светског рата изашле са највећим бројем људских жртава од свих снага које су се бориле на страни Велике Британије.⁴⁷ У већини битака служиле су као ударне трупе, спремне на свако британско наређење, иако су аустралијски војници одлазили у рат као добровољци, без обавезне мобилизације. Без обзира на коначну извојевану победу и низ успешних битака у Француској, прва битка у којој су аустралијске и новозеландске трупе учествовале, битка код Галипоља 1915. године, завршила се трагично по њих, са око 9.000 погинулих и скоро 20.000 рањених. Како се ближио крај рата, у Аустралији је расло антиратно расположење народа и владајућих слојева друштва, подстакнуто трошковима и постепено све чвршћим уверењем да се Аустралијанци не смеју користити као пуко оруђе за потребе британске Империје. Први светски рат је у Аустралији довео до највећег таласа националистичких осећања. Осећај да су се аустралијски војници жртвовали зарад Империје довео је до тога да учешће Аустралије у рату не остане запамћено по коначној победи, већ по катастрофалном страдању Аустралијанаца приликом искрцавања у Галипољу. То страдање ради циљева других, већих сила задобило је симболичко обележје у дану искрцавања у Галипоље, дану „када је Аустралија постала нација”, остваривши подухват који јој је донео „велику војну славу

---

46 Видети Barthes, R. (1991) *Mythologies*, New York: The Noonday Press, pp. 132-133.

47 Укупан број жртава био је 226.000. Видети Shaw, A. G. L. (1975) *The Story of Australia*, London: Faber and Faber Limited, pp. 219-221.

достојну земаља старог света”.⁴⁸ На рачун свесрдног учешћа и заслуга у рату, Аустралија је изашла из пацифичке периферије у којој се до тада налазила на друштвеној мапи света, што је тадашњи премијер, Вилијам Морис Хјуз (William Morris Hughes), истакао на Париској мировној конференцији, на којој је „уцртао Аустралију на ‘дипломатску мапу’”.⁴⁹ Окретање песника тридесетих година, пре свих Слесора као једног од најактивнијих и најукљученијих у друштвени живот, ка историјском освајању Аустралије и њеном мапирању, идеолошки се поклопило са расположењем којем је допринело учешће у рату. Исто тако, разбијање илузија о напретку нације које је уследило крајем двадесетих година након краха берзе и економске кризе, допринело је меланхоличном тону Слесорових песама, у којима Капетан Кук умире, а за њим остаје само стари и слепи морнар, не много различит од Елиотовог „Геронтиона”, док Капетан Добин након живота проведеног у морским путовањима и биткама остаје затворен у својој соби, са „малим гробљем слатких есенција и драгим спомен плочама”, одакле гледа магловиту луку, плиму која надлази „ко зна откуда и зарад чега” и „бела мртва тела ту усидрена, у мочварама угашеног светла”.⁵⁰

Документујући свакодневна дешавања, посежући за историјским чињеницама из давних времена освајања нових делова света и потом трансформишући познату стварност, попут картографа, у универзалну причу о људској судбини, Слесор је, извесно, на добар начин, представио период националног заноса, а исто тако и ратног разочарања, које је омогућило и обичном човеку да се поистовети са историјским капетанима јер су, на крају, сви људи само реквизити историјског времена које тече, а трајну славу могу очекивати једино у записима песника-мађионичара. Иако је живот Кенета Слесора у великој мери био неоптерећен савременим проблемима и нимало меланхоличан, осећање да живот неумитно измиче и да се може трајно сачувати једино као слика извучена из протока времена прожело је целу његову поезију. Поетском трансформацијом историјских података о откривању Аустралије песник је допринео побољшању положаја ове земље на светској (пре свега уметничкој) сцени, чиме је испратио учвршћивање њеног положаја на политичкој сцени. За време када се у Аустралији будила свесност о идентитету независном од културног идентитета Велике Британије и када су се рађала национална осећања, било је

---

48 Исто, стр. 222.

49 Исто, стр. 229.

50 Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson, pp. 53-54.

потребно поткрепити ту свесност и осећања наротивом или митом. Тако је Слесор, исцртавши мапу замишљене земље Кукуз показао да освајачки походи нису намењени само највећим силама и да моћ картографа може са пуним правом да се нађе и у рукама младе Аустралије, а описавши Капетана Кука као јунака по Одисејевом узору представио је Аустралију не само као кћеринску колонију британске Империје, већ као домовину у којој ће људи и након његове смрти писати песме.

ЛИТЕРАТУРА:

- Ashcroft, B. Griffiths, G. and Tiffin, H. (1998) *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, London and New York: Routledge
- Auden, W. H. (1950) *The Enchafed Flood: or, The Romantic Iconography of the Sea*, New York: Vintage Books
- Barthes, R. (1991) *Mythologies*, New York: The Noonday Press
- Brittan, A. Australasia, in *The Routledge Companion to Postcolonial Studies*, ed. McLeod, J. (2007), London and New York: Routledge, pp. 72-82
- Eliade, M. (2005) *The Myth of the Eternal Return*, Princeton and Oxford: Princeton University Press
- Green, H. M. (1974) *A History of Australian Literature, Pure and Applied*, Sydney: Angus and Robertson
- Haft, A. J. (2011) Introduction to Maps and Mapping in Kenneth Slessor's Poetic Sequence The Atlas, *Cartographic Perspectives* No. 70, pp. 5-43, <http://www.cartographicperspectives.org/index.php/journal/article/view/cp70-haft/html>
- Kirkpatrick, P. New words come tripping slowly: Poetry, popular culture and modernity, 1890-1950, in *The Cambridge History of Australian Literature*, ed. Pierce, P. (2009), Cambridge: Cambridge University Press, pp. 199-222.
- Slessor, K. (1947) *One Hundred Poems*, Sydney and London: Angus and Robertson
- Shaw, A. G. L. (1975) *The Story of Australia*, London: Faber and Faber Limited
- Stewart, D. (1977) *A Man of Sydney: An Appreciation of Kenneth Slessor*, Melbourne: Nelson
- Tuan, Y. (2001) *Space and Place: The Perspective of Experience*, Minneapolis: University of Minnesota Press
- White, H. From The Value of Narrativity in the Representation of Reality, in *Modern Literary Theory: A Reader*, eds. Rice, P. and Waugh, P. (2001), London: Arnold, pp. 265-272.

Tijana Parezanović
Alfa University in Belgrade, Faculty for Foreign Languages, Belgrade

HISTORY AND MYTH IN AUSTRALIAN
VOYAGER POETRY

Abstract

One of the most significant contributions of the twentieth-century Australian poetry was the invention of the so-called “voyager poetry”. The term, which refers to poems about mariners, maritime adventures, exploration and discoveries, reached its most complete expression in the oeuvre of Kenneth Slessor, arguably one of the most celebrated Australian poets, who is largely considered to be the first authentically modernist voice of Australia. In presenting his most famous poems, such as “*The Atlas*” and “*Five Visions of Captain Cook*”, and describing the process of literary mythmaking on which they are based, this paper will rely on Roland Barthes’s definition of contemporary myth as a second-order semiological system. One of the most prominent features of contemporary myth, according to Barthes, is that it distorts historical reality by transforming history into nature. This paper proposes that Slessor uses the same process of distortion in his voyager poems, rooting them in historically or geographically approved facts, only to render those facts universally acceptable as archetypal situations or mythical categories. Our second proposition is that Slessor’s process of mythmaking is ideologically motivated by the rising national sentiment in the aftermath of World War I. Slessor’s major poems were written between 1927 and 1932, the period when Australia strove to establish its political and cultural identity independent of the imperialistic British influences. The analysis of the poems aims to show how available historical and geographical data are universalized in Slessor’s poetry and how they consequently transform history into nature. Whereas historical truth is lost in the process, universal truth is emphasized as a legitimate expression of the state of the modern man.

Key words: *mythmaking, poetry, Kenneth Slessor, Roland Barthes, history, seafaring*